

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

PRVO ODELJENJE

PREDMET B. B. PROTIV SLOVAČKE

(Predstavka br. 48587/21)

PRESUDA

Član 4 • Pozitivne obaveze • Neispunjavanje obaveze sprovođenja delotvorne istrage o kredibilnoj sumnji na trgovinu ljudima • Uprkos okolnostima koje ukazuju na trgovinu ljudima, domaći organi ograničili su svoje napore na utvrđivanje krivičnog dela podvođenja, koje predviđa blaže kazne i za koje je učinilac osuđen • Relevantni kontekst stalne međunarodne kritike na račun blage kaznene politike domaćih sudova u slučajevima trgovine ljudima i, u krajnjem ishodu, delotvornost napora tužene države u suzbijanju trgovine ljudima • Značajni nedostaci u domaćim postupcima • Nepreduzimanje svih razumnih koraka u cilju prikupljanja dokaza i rasvetljavanja okolnosti slučaja uz pokazivanje „razumevanja mnogih suptilnih načina na koje pojedinac može pasti pod kontrolu druge osobe” • Propuštanje da se istraga sprovede na očigledno odgovarajući način, dodatno pogoršano dužinom trajanja postupka

Pripremio Sekretarijat. Nije obavezujuće za Sud.

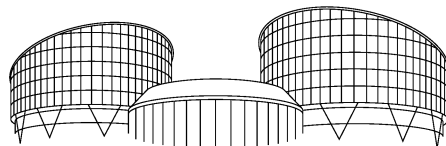
STRAZBUR

24. oktobar 2024. godine

Ova presuda će postati pravosnažna u okolnostima propisanim članom 44, stav 2 Konvencije. Može biti predmet redakcijskih izmena.

Prevod sufinansirala
Evropska unija

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

U predmetu B. B. protiv Slovačke,

Evropski sud za ljudska prava (Prvo odeljenje), na zasedanju Veća u sastavu:

Ivana Jelić, *predsednica*,
Alena Poláčková,
Krzysztof Wojtyczek,
Latif Hüseyinov,
Péter Paczolay,
Erik Wennerström,
Raffaele Sabato, *sudije*,

i Ilse Freiwirth, *sekretarka Odeljenja*,

Uzimajući u obzir:

predstavku (br. 48587/21) protiv Slovačke Republike koju je podnela Sudu na osnovu člana 34 Konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Konvencija) državljanka Slovačke, gospođa B. B. (u daljem tekstu; podnositeljka), 27. septembra 2021. godine;

odluku da se Vlada Slovačke (u daljem tekstu: Država) obavesti o pritužbama na osnovu članova 4 i 8 Konvencije u vezi sa (i) nesprovođenjem delotvorne istrage o navodnom krivičnom delu trgovine ljudima; i (ii) kršenjem prava podnositeljke na poštovanje privatnog života zbog načina na koji su vođeni krivični postupci, te da se ostatak predstavke proglasi neprihvatljivim;

odluku da se ime podnositeljke ne objavi;

zapažanja strana u postupku;

nakon većanja zatvorenog za javnost 1. oktobra 2024. godine,

Sud donosi sledeću presudu koja je usvojena navedenog datuma:

UVOD

1. Ovaj predmet se odnosi na postupke koji su rezultirali osudom jednog pojedinca za krivično delo podvođenja, počinjeno nad podnositeljkom u okolnostima koje ukazuju na trgovinu ljudima. Glavno pitanje je da li je, prema konkretnim činjenicama predmeta, postojala pozitivna obaveza tužene države na osnovu člana 4 Konvencije da sprovede delotvornu istragu o ovom delu i, ukoliko je takva obaveza postojala, da li je država tu obavezu ispunila.

ČINJENICE

2. Podnositeljka je rođena 1990. godine i živi u Banskoj Bistrici. Zastupali su je gospodin R. Dula i gospodin J. Takáč, advokati iz Banske Bistrice, a zatim profesor P. Chandran, advokat iz Londona, angažovan preko R. Rajeswarana Uruthiravinayagana, advokata takođe iz Londona.

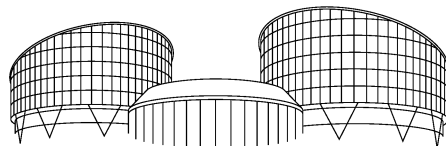
3. Državu je zastupala njihova zastupnica, gospođa M. Bálintová.

4. Činjenice predmeta mogu se sažeti na sledeći način.

I. OSNOVNE INFORMACIJE

5. Što se tiče lične situacije podnositeljke, ona je dostavila sledeće informacije, za neke od kojih je Država smatrala da ne može da se izjasni o njima.

6. Podnositeljka je romskog porekla i od rođenja je odrastala u državnim ustanovama socijalne zaštite. Kasnije je boravila kod jedne romske porodice (u daljem tekstu: porodica X), koja joj je oduzela svu ušteđevinu.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Radila je za porodicu X kao služavka, a oni su je primorali da se uda za njihovog sina, s kojim je dobila dete. Kako nije mogla da izdržava dete, ono je takođe smešteno u ustanovu socijalne zaštite. Porodica X je na kraju naterala podnositeljku da napusti njihov dom i, dok je bila beskućnica i bez ikakvih sredstava za život, organizovala njen susret s osobom Y.

7. Kako su kasnije utvrdili slovački sudovi, tokom leta 2010. godine Y je u Slovačkoj organizovao (*zjednal*) da podnositeljka pruža usluge prostitucije u Ujedinjenom Kraljevstvu, nakon čega je ona dobrovoljno otputovala tamo s njim i radila kao prostitutka najmanje godinu dana, predajući mu sav novac koji je na taj način zaradila.

8. Prema tvrdnjama podnositeljke, Y je platio porodici X novac u zamenu za to što su je predali njemu. Osim što je morala da mu predaje sav prihod od prostitucije, morala je i da vodi domaćinstvo, a davali su joj i drogu.

9. Nakon što je Y napustio Ujedinjeno Kraljevstvo, podnositeljka je tamo ostala dobrovoljno i stupila u kontakt s policijom, kako je opisano u nastavku (videti stav 22). Na kraju je bila zbrinuta u okviru programa Armije spasa do povratka u Slovačku 10. aprila 2012. godine kroz program Međunarodne organizacije za migracije („IOM”) za podršku i zaštitu žrtava trgovine ljudima.

10. Po dolasku u Slovačku, podnositeljka je bila zbrinuta u okviru Karitasa Slovačke („Charita”), katoličke humanitarne organizacije koja ima ekskluzivni ugovor s Ministarstvom unutrašnjih poslova za pružanje pomoći i podrške žrtvama trgovine ljudima.

11. Podnositeljka je bila uključena u program Karitasa za podršku i zaštitu žrtava trgovine ljudima sve dok nije isključena iz njega nakon odluke Ministarstva unutrašnjih poslova od 10. marta 2013. godine. Odluci je prethodila komunikacija Ministarstva s Karitasom od 21. februara 2013. godine, u kojoj je objašnjeno da je Y u međuvremenu optužen za podvođenje (*kupliarstvo*) (umesto za trgovinu ljudima) (videti stav 19 u nastavku) i da, u skladu s tim, podnositeljka treba da bude isključena iz programa.

12. Prema izveštaju veštaka psihologa od 14. januara 2013. godine, sastavljenom u okviru krivičnog postupka (videti stavove 15 i dalje u nastavku), podnositeljka je imala granične intelektualne sposobnosti. U izveštaju se navode „mentalna bolest” i „psihotična bolest” praćene vizuelnim i vokalnim halucinacijama i znacima paranoje. Zaključeno je da je vrlo verovatno da je stanje počelo tokom njenog boravka u Ujedinjenom Kraljevstvu kao rezultat njenog načina života tamo, te da je Y zloupotrebio to što je podnositeljka zavisila od njega u stranom okruženju.

13. Prema kasnijem medicinskom izveštaju, od juna 2012. godine podnositeljka se leči od šizofrenije. Zbog simptoma povezanih s dijagnozom, bila je hospitalizovana između novembra i decembra 2012. godine, u maju 2014. godine, između januara i februara 2016. godine, u oktobru 2019. godine i u januaru 2023. godine. U izveštaju je, između ostalog, navedeno da nije bilo indikacija da je pre povratka podnositeljke iz Ujedinjenog Kraljevstva, gde je bila žrtva trgovine ljudima, bila potrebna bilo kakva intervencija u vezi s mentalnim zdravljem. Pretpostavlja se da je njeno iskustvo tamo predstavljalo značajan stresni faktor koji je mogao da izazove nastanak bolesti. Ostali faktori koji su takođe mogli dovesti do takvog ishoda uključuju upotrebu droga.

14. Podnositeljka je 2013. godine dobila socijalnu pomoć za osobe nesposobne za rad.

II. KRIVIČNI POSTUPCI

15. Dana 3. septembra 2012. godine Karitas je policiji dostavio izjavu podnositeljke u vezi s njenim iskustvom u Ujedinjenom Kraljevstvu, uključujući to da je već podnela krivičnu prijavu tamo i da je identifikovana kao potencijalna žrtva trgovine ljudima.

16. Dana 9. septembra 2012. godine centrala policije je predmet prosledila policiji u Banskoj Bistrici radi dobijanja pojašnjenja od podnositeljke u vezi s onim što je smatrano njenom krivičnom prijavom. Intervju je obavljen 25. septembra 2012. godine, a u zapisniku je navedeno da se radi o trgovini ljudima u smislu člana 179 Krivičnog zakonika (Zakon br. 300/2005, sa izmenama i dopunama).

17. Predmet je potom prosleđen policijskoj upravi u Humenju (u daljem tekstu; HPU) kao nadležnoj, gde je tretiran kao slučaj sumnje na podvođenje u smislu člana 367 Krivičnog zakonika.

18. Nakon pokretanja istrage 7. decembra 2012. godine, podnositeljka je ponovo saslušana radi uzimanja njenog iskaza kao žrtve dela na koje se sumnja (20. novembra 2012). Podnositeljka je opisala okolnosti svog odlaska u Ujedinjeno Kraljevstvo, boravka tamo i povratka u Slovačku, objašnjavajući da je prihvatila predlog osobe Y da radi kao prostitutka u Ujedinjenom Kraljevstvu jer nije želela da završi na ulici. U svom iskazu je navela da je Y zloupotrebio njenu situaciju i da je videla kako on daje novac porodici X, što je razumela kao nadoknadu za to što su je predali njemu. Y i još tri osobe su takođe saslušani, a HPU je zatražila od britanskih organa informacije o okolnostima njegovog i podnositeljkinog boravka u Ujedinjenom Kraljevstvu.

19. Dana 5. februara 2013. godine Y je optužen za podvođenje, ali je 28. februara 2013. godine, nakon žalbe, Okružna kancelarija javnog tužilaštva u Humenju (u daljem tekstu; JT) optužbe odbacila kao kao proizvoljne jer nisu bile dovoljno potkrepljene.

20. Dana 18. marta 2013. godine Y je ponovo optužen, a dalja žalba je odbačena 2. maja 2013. godine.

21. Dana 3. aprila 2013. godine istražitelj je ponovo saslušao podnositeljku, postavljajući joj slična pitanja kao 7. decembra 2012. godine (videti stav 18), a podnositeljka je dala dodatne detalje u vezi s tim.

22. Dana 19. maja 2013. godine, HPU je primila komunikaciju od odgovarajuće službe Ministarstva unutrašnjih poslova, koja je prenosila informacije koje, čini se, potiču iz baze podataka britanskih organa, kao odgovor na zahtev HPU (videti stav 18). U toj komunikaciji je navedeno da je, baveći se slučajem podnositeljke, Granična služba Ujedinjenog Kraljevstva zaključila da je podnositeljka bila žrtva trgovine ljudima. Prema dostupnim informacijama, dalje je navedeno da su britanski organi u više navrata bili u kontaktu s podnositeljkom u vezi s prostitucijom i da je ona „izjavila da je bila žrtva trgovine ljudima”. U izveštaju je takođe zabeleženo da je ponašanje podnositeljke bilo čudno, ali da je izjavila da nema mentalnih problema ili problema u ponašanju.

23. Istražni postupak je završen 26. juna 2013. godine, a 31. jula 2013. godine Y je optužen za podvođenje pred Okružnim sudom u Humenju. Y je proglašen krivim u skraćenom postupku i izrečena mu je jednogodišnja kazna zatvora uslovno na godinu dana, kroz kazneni nalog (*trestný rozkaz*) izdat 31. jula 2013. godine. Međutim, nakon prigovora (*protest*) koji je podneo, nalog je automatski poništen i predmet je morao biti rešen u redovnom postupku. Podnositeljka je 9. decembra 2013. godine saslušana u okviru tog postupka u svojstvu oštećene.

24. Dana 23. aprila 2014. godine Okružni sud je oslobodio osobu Y na osnovu toga da je jedini inkriminišući dokaz, koji je poticao od podnositeljke, bio neubedljiv u poređenju s drugim dokazima, uzimajući u obzir i „mentalnu zaostalost [podnositeljke]”.

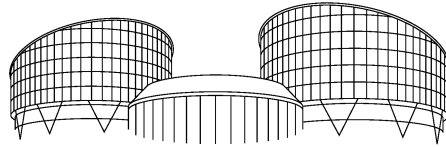
25. JT je uložilo žalbu, tvrdeći da sud nije uzeo u obzir izveštaj britanskih organa, koji su potvrdili verziju događaja podnositeljke.

26. Dana 28. oktobra 2014. godine Regionalni sud u Prešovu je ukinuo oslobađajuću presudu i vratio predmet Okružnom sudu radi pribavljanja novih dokaza i ponovnog ispitivanja. U svom obrazloženju naveo je da ovaj sud nije adekvatno istražio nedoslednosti između optužujućih i oslobađajućih dokaza te je zaključio da je potrebno saslušati još jednog svedoka, Z.

27. Tokom novog suđenja podnositeljka je angažovala pravnog zastupnika i dostavila pisane podneske sudu. U podnesku od 20. maja 2015. godine izjavila je da bi prisustvovanje ročištima zahtevalo višesatno putovanje, što za nju nije bilo izvodljivo, i generalno se pozvala na svoje zdravstveno stanje, priloživši lekarsko uverenje koje je navodilo da boluje od akutnog poremećaja mišićno-skeletnog sistema. U daljem podnesku od 22. juna 2015. godine tvrdila je da Y treba da bude gonjen za krivično delo trgovine ljudima, posebno zato što ju je uvukao u prostituciju zloupotrebom njene ranjive pozicije. Takođe je zatražila da bude saslušana pred sudom bliže mestu njenog prebivališta, s obzirom na to da je živela u socijalnom smeštaju i da se plašila da ga napusti. Pored toga, generalno se pozvala na pravila o zaštiti žrtava trgovine ljudima od sekundarne viktimizacije kroz nepotrebno ponavljanje ispitivanja i priložila lekarsko uverenje koje je navodilo da, s obzirom na njeno zdravstveno stanje, nije u mogućnosti da putuje sama van područja gde živi. Slične argumente ponovila je u podnesku od 30. septembra 2015. godine, ponovo tražeći da bude saslušana pred sudom bližim mestu njenog prebivališta.

28. U međuvremenu, 25. maja 2015. godine Okružni sud je saslušao svedoka Z, koja je izjavila da ništa ne zna o predmetu i da pretpostavlja da osoba koja treba da bude saslušana zapravo nije ona, već neko drugi istog imena, ko se, prema njenim informacijama, nalazio u Ujedinjenom Kraljevstvu.

29. Dana 5. oktobra 2015. godine Okružni sud je saslušao podnositeljku i završne reči obeju strana. Prema transkriptu ročišta, podnositeljkinog advokata su prekinuli jer su njegove izjave prevazilazile okvir predviđen Zakonom o krivičnom postupku.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

30. U pisanom podnesku od 28. oktobra 2015. godine podnositeljkin advokat se osvrnuo na prethodno ročište i naveo da, u meri u kojoj se ticalo uzimanja iskaza od podnositeljke, nije postavljeno nijedno novo pitanje i da je ono služilo isključivo kako bi odbrana stvorila utisak da su njeni iskazi nedosledni. Takođe je podneo žalbu na ono što je smatrao kršenjem prava podnositeljke da se u njeno ime daju završne reči i stoga ih je dostavio u pisanom obliku.

31. Dana 30. novembra 2015. godine Okružni sud je proglasio osobu Y krivim po optužnici i osudio ga na godinu dana zatvora, uslovno na šesnaest meseci. Sud je naveo da je podnositeljka tražila odštetu, ali nije precizirala svoj zahtev. Zbog toga je upućena da svoj zahtev ostvari pred građanskim sudovima.

32. Podnositeljka je uložila žalbu 14. decembra 2015. godine i dopunila je podnescima od 14. juna i 23. avgusta 2016. godine, tvrdeći da je predmet trebalo tretirati kao slučaj trgovine ljudima i da joj je trebalo dosuditi odštetu. Kako je učinilac proglašen krivim za podvođenje, delo koje je učinio nije adekvatno kažnjeno, a ciljevi individualne i opšte prevencije nisu adekvatno ostvareni.

33. Osoba Y je takođe uložila žalbu i dana 16. marta 2017. godine Regionalni sud je na javnoj sednici (*verejné zasadanie*) razmatrao žalbe podnositeljke i osobe Y. U svom usmenom izlaganju predstavnica JT priznala je da je predmet mogao biti tretiran kao slučaj trgovine ljudima, posebno s obzirom na to da je Y bio upoznat s ličnim okolnostima podnositeljke. Međutim, kako JT nije uložilo žalbu, taj aspekt presude nije mogao biti predmet preispitivanja u žalbenom postupku. Ipak, član JT odgovoran za slučaj bio je kritikovan zbog neulaganja žalbe po tom osnovu.

34. Nakon javne sednice, istog dana Regionalni sud je potvrdio presudu prvostepenog suda kojom je Y proglašen krivim i osuđen. Krivično delo trgovine ljudima bilo je ozbiljnije od podvođenja. Radnje osobe Y mogle su biti razmatrane pod odredbama koje se odnose na trgovinu ljudima samo ukoliko je odgovarajući deo presude prvostepenog suda bio osporen žalbom, a samo je JT imalo pravo da podnese takvu žalbu. Kako žalba nije bila podneta, radnje osobe Y nisu mogle biti razmatrane prema odredbama o trgovini ljudima.

35. Što se tiče zahteva za naknadu štete podnositeljke, Regionalni sud je naveo da takav zahtev mora biti podnet najkasnije do završetka istrage. Kako podnositeljka nije podnela nikakav zahtev do tog trenutka, zapravo nije postojao zahtev koji bi mogao biti upućen sudovima redovne nadležnosti. Kako dalja žalba nije bila moguća, osuda osobe Y postala je pravosnažna.

36. Ipak, dana 21. juna 2017. godine podnositeljka je zatražila od ministarke pravde da iskoristi diskreciono pravo i podnese žalbu u njeno ime.

37. Dana 7. decembra 2017. godine ministarka je odobrila taj zahtev i podnela žalbu, tvrdeći da je pravna kvalifikacija radnji koje se pripisuju osobi Y bila sporna duže vreme i da je njihova kvalifikacija kao trgovine ljudima zavisila od toga da li je podnositeljka bila u ranjivom položaju i, ako jeste, da li je Y zloupotrebio taj položaj. U tom kontekstu, bilo je irelevantno da li je podnositeljka dobrovoljno učestvovala u prostituciji.

38. Dana 21. juna 2018. godine Vrhovni sud je proglasio žalbu ministarke neprihvatljivom. Utvrdio je da je žalba zasnovana na pravnoj odredbi koja omogućava žalbu u slučaju greške u primeni zakona na pravilno utvrđene činjenice. Takva žalba nije mogla uključivati preispitivanje činjeničnih nalaza na kojima se zasniva primena zakona. U takvim okolnostima, Vrhovni sud je bio vezan činjeničnim nalazima nižih sudova i mogao je samo pregledati da li je njihova primena materijalnog zakona na te činjenice bila ispravna. Činjenice koje su niži sudovi utvrdili spadale su u definiciju krivičnog dela podvođenja, a relevantna pravila su pravilno primenjena. Drugim rečima, s obzirom na to da činjenice kako su definisane u presudama nižih sudova nisu uključivale element zloupotrebe ranjivog položaja podnositeljke, nije bilo osnova u zakonu za njihovo kvalifikovanje kao krivičnog dela trgovine ljudima.

39. Dana 10. maja 2019. godine Okružni sud je utvrdio da je Y ispunio uslove uslovne kazne, koja se smatrala izvršenom.

III. POSTUPCI PRED USTAVNIM SUDOM

40. Podnositeljka je dva puta podnela pritužbu pred Ustavnim sudom. Njena prva pritužba odbijena je kao preuranjena 14. februara 2018. godine jer je tada postupak po žalbi ministarke pravde podnete u njeno ime još uvek bio u toku.

41. U svojoj drugoj pritužbi, podnetoj 16. oktobra 2018. godine i dopunjenoj kroz nekoliko naknadnih podnesaka, podnositeljka je tvrdila da su povređena njena prava prema, između ostalog, članu 4 Konvencije. Konkretno, tvrdila je da je delo koje je Y učinio nad njom trebalo biti tretirano kao trgovina ljudima, da je bilo nepotrebno da više puta bude ispitivana o traumatičnim događajima koji ga sačinjavaju, da joj domaći organi nisu obezbedile informacije o njenim procesnim pravima na način prilagođen njenim ograničenim intelektualnim sposobnostima i da, kao rezultat tog propusta, nije bila u mogućnosti da podnese zahtev za naknadu štete u skladu s važećim zahtevima.

42. U svojim podnescima od 12. februara 2020. i 19. aprila 2021. godine podnositeljka se takođe žalila na činjenicu da postupak po njenoj ustavnoj pritužbi još uvek traje.

43. Dana 27. maja 2021. godine Ustavni sud je proglasio pritužbu neprihvatljivom. Utvrđeno je da su državni organi identifikovali, optužili i osudili učinioca. Ustavni sud nije nadležan da utvrđuje činjenice i nije mu zadatak da preispituje pravnu kvalifikaciju koju su nadležni organi dali činjeničnim nalazima koje su utvrdili. Organi gonjenja su utvrdili činjenice na način koji nije ukazivao na to da je počinjeno delo trgovine ljudima, posebno jer njihovi nalazi nisu uključivali nijedan pokazatelj da je Y zloupotrebio ranjivost podnositeljke. Pored toga, sud je zaključio da podnositeljka nije uspela da dokaže da su državni organi propustili da je obaveste kako da pravilno podnese zahtev za naknadu štete. U svakom slučaju, ništa je nije sprečavalo da takav zahtev podnese sudovima redovne nadležnosti. Mogućnost podnošenja takvog zahteva nije zavisila od vrste dela za koje je Y bio osuđen, već od onoga što je činilo stvarnu štetu.

RELEVANTNI PRAVNI OKVIR I PRAKSA

I. DOMAĆE PRAVO

A. Krivični zakonik

44. Trgovina ljudima spada u kategoriju krivičnih dela protiv ličnosti i definisana je u članu 179 Krivičnog zakonika, čiji relevantni deo glasi:

„1. Ko god ... zloupotrebom ... nemoći ili na drugi način ranjivog položaja [druge osobe] namami, preveze [ili] zadrži [tu] osobu, čak i uz njen pristanak, u svrhu prostitucije ... biće kažnjen zatvorom od četiri do deset godina.”

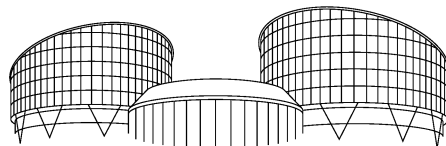
45. Podvođenje spada u kategoriju krivičnih dela protiv drugih prava i sloboda (obrađenih na drugim mestima u Zakonu) i definisano je u članu 367, čiji relevantni deo glasi:

„Ko god organizuje, podstiče, zavodi, iskorišćava, nabavlja ili predlaže drugu osobu radi bavljenja prostitucijom, ili ko iskorišćava ili olakšava bavljenje prostitucijom druge osobe, biće kažnjen zatvorom do tri godine.”

B. Zakonik o krivičnom postupku

46. Procesni položaj žrtve krivičnog dela regulisan je odredbama članova 46 i narednih Zakonika o krivičnom postupku. U ovom kontekstu, žrtva je osoba koja je pretrpela štetu na zdravlju, imovini, nematerijalnu štetu ili drugi gubitak, ili čija su prava, zakonom zaštićeni interesi ili slobode povređeni ili ugroženi kao rezultat krivičnog dela. Prava žrtve uključuju pravo da podnese zahtev za naknadu štete i da iznese završnu reč na ročištu (član 46, stav 1).

47. Član 46, stav 3 posebno predviđa da, ukoliko žrtva krivičnog dela ima zakonsko pravo na naknadu štete nastale usled tog dela, može zahtevati da, u slučaju osuđujuće presude, presuda sadrži nalog da učinilac plati naknadu za tu štetu. Takav zahtev mora biti podnet do kraja istrage i mora sadržavati osnov na kojem se zasniva i iznos.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

II. MEĐUNARODNI MATERIJALI

48. Relevantne informacije o međunarodnom pravu i praksi u vezi sa borbom protiv trgovine ljudima, kao i o relevantnom pravu Evropske unije, mogu se pronaći u predmetu *S. M. protiv Hrvatske* [VV] (br. 60561/14, stavovi 107–26, 152–80 i 195–209, 25. jun 2020).

Slovačka je sukcesor Konvencije iz 1949. godine o suzbijanju trgovine ljudima i eksploatacije prostitucije drugih osoba, kao i Konvencije o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena, od 1. januara 1993. godine (Obaveštenje Ministarstva spoljnih poslova, Zbirka zakona br. 53/1994).

Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala stupila je na snagu za Slovačku 2. januara 2004. godine (Obaveštenje Ministarstva spoljnih poslova, Zbirka zakona br. 621/2003).

Protokol za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, posebno ženama i decom (Palermo protokol), koji dopunjuje Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, stupio je na snagu za Slovačku 21. oktobra 2004. godine (Obaveštenje Ministarstva spoljnih poslova, Zbirka zakona br. 34/2005).

Konvencija Saveta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima stupila je na snagu za Slovačku 1. februara 2008. godine (Obaveštenje Ministarstva spoljnih poslova, Zbirka zakona br. 487/2008).

III. RELEVANTNE INFORMACIJE O ZEMLJI

49. Ovaj odeljak daje kratak pregled odabranih izveštaja iz različitih javnih izvora o relevantnim aspektima trgovine ljudima u Slovačkoj u relevantnom periodu ili oko njega.

A. Komitet Ujedinjenih nacija za eliminisanje diskriminacije žena

50. U svojim završnim zapažanjima o objedinjavanju petog i šestog periodičnog izveštaja Slovačke (CEDAW/C/SVK/CO/5-6), koji se odnosi na period 2008–2013, Komitet je sa zabrinutošću primetio neefikasnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima i blage kazne za učinioc, uključujući mnoge uslovne kazne, kao i veću ranjivost žena i devojaka romske zajednice na trgovinu ljudima u svrhu seksualne eksploatacije (stav 22 izveštaja).

51. U tom smislu, Komitet je preporučio da Slovačka obezbedi procesuiranje i adekvatno kažnjavanje učinilaca krivičnih dela povezanih s trgovinom ljudima, proporcionalno težini krivičnog dela (stav 23 izveštaja).

B. Grupa eksperata Saveta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima (GRETA)

52. Slede izabrani delovi iz GRETA izveštaja o sprovođenju Konvencije Saveta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima u Slovačkoj, koja je za ovu zemlju stupila na snagu 1. februara 2008. godine (Obaveštenje Ministarstva spoljnih poslova, Zbirka zakona br. 487/2008).

53. U GRETA izveštaju objavljenom 19. septembra 2011. godine navedeni su rezultati nacionalnog istraživanja koji pokazuju da je do 60% žrtava trgovine ljudima dolazilo iz romske zajednice, da je najčešći oblik eksploatacije bila prisilna prostitucija, da su većina žrtava bile žene uzrasta između 19 i 35 godina, da su one pretežno dolazile iz područja pogođenih nezaposlenošću i ranjivih porodica, da je značajan broj žrtava zavisio od socijalne pomoći i da su žrtve takođe bile trafikovane u Ujedinjeno Kraljevstvo (stav 61 izveštaja).

54. U svom izveštaju objavljenom 9. novembra 2015. godine GRETA je naglasila da neuspeh u osuđivanju trgovaca ljudima i odsustvo delotvornih kazni potkopavaju napore za borbu protiv trgovine ljudima i podršku rehabilitaciji i reintegraciji žrtava. GRETA je pozvala slovačke institucije da preduzmu dodatne zakonodavne i praktične mere kako bi se osiguralo, između ostalog, da se slučajevi trgovine ljudima proaktivno istražuju, uspešno procesuiraju i dovode do delotvornih, srazmernih i odvraćajućih sankcija (stav 161 izveštaja).

55. U svom izveštaju objavljenom 10. juna 2020. godine GRETA je primetila da je Ujedinjeno Kraljevstvo bilo glavna zemlja odredišta za osobe trafikovane iz Slovačke u svrhe seksualne i radne eksploatacije (stav 13 izveštaja).

GRETA je izrazila zabrinutost zbog blagih kazni izrečenih trgovcima ljudima i naglasila da neuspeh u osuđivanju trgovaca ljudima i odsustvo delotvornih, srazmernih i odvraćajućih sankcija potkopavaju napore za borbu protiv trgovine ljudima. Takođe je navela da policija nije ozbiljno shvatala sve pritužbe o mogućim slučajevima trgovine ljudima i da bi šira upotreba specijalnih istražnih tehnika od strane policije i tužilaštva povećala efikasnost istraga i, na kraju, uspešnost procesuiranja krivičnih dela trgovine ljudima (stav 112 izveštaja). GRETA je pozvala slovačke institucije da preduzmu dalje korake kako bi se osiguralo da svi potencijalni slučajevi trgovine ljudima budu brzo istraženi, uz korišćenje specijalnih istražnih tehnika za prikupljanje dokaza, kako se ne bi oslanjali isključivo na svedočenja žrtava ili svedoka (stav 113 izveštaja).

Pored toga, GRETA je pozvala slovačke institucije da osiguraju da slučajevi trgovine ljudima rezultiraju delotvornim, srazmernim i odvraćajućim sankcijama; da nastave s obukom i razvijanjem specijalizacije istražitelja, tužilaca i sudija za postupanje u slučajevima trgovine ljudima; i da osiguraju da se takvi slučajevi ne prekalifikuju kao druga krivična dela koja predviđaju blaže kazne (stav 114 izveštaja).

C. Izveštaji Stejt departmenta SAD o trgovini ljudima

56. U delu izveštaja za 2011. i 2012. godinu koji se odnosi na Slovačku navedeno je da su Romi iz socijalno segregiranih ruralnih naselja bili nesrazmerno ranjivi na trgovinu ljudima, te da su trgovci nalazili žrtve kroz porodične i seoske mreže, ciljajući na osobe s velikim dugovima kod zelenasa ili osobe s invaliditetom.

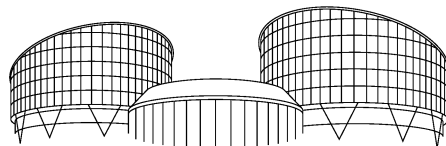
57. Izveštaj za 2012. godinu takođe je naveo da su kratke kazne izrečene osuđenim učinocima i dalje bile slabost slovačkih sudova, pri čemu su samo tri od devet učinilaca osuđenih 2011. godine dobili kazne zatvora koje nisu bile uslovne. U delu izveštaja koji se odnosi na Ujedinjeno Kraljevstvo Slovačka je identifikovana kao jedna od najčešćih zemalja porekla žrtava.

58. Izveštaj za 2014. godinu naveo je da je Država pokazala ograničene napore u gonjenju i osuđivanju učinilaca trgovine ljudima. Takođe je istaknuto da su izrečene kazne ostale blage i nisu odvraćale trgovce, dok su kratke i uslovne kazne izrečene osuđenima i dalje bile slabost slovačkih sudova.

59. Izveštaj za 2023. godinu naveo je da su naponi Države u sprovođenju zakona bili neujednačeni. Iako su istrage i krivična gonjenja povećani, broj osuđujućih presuda se značajno smanjio. Po drugi put u prethodnih pet godina, svi osuđeni trgovci ljudima dobili su isključivo uslovne kazne i nisu odslužili nijednu zatvorsku kaznu. Član 179 Krivičnog zakonika kriminalizovao je seksualnu i radnu eksploataciju i propisivao kazne zatvora od četiri do deset godina. Takve kazne su bile dovoljno stroge i, u slučaju seksualne eksploatacije, srazmerne onima predviđenim za druga teška krivična dela, poput silovanja. Međutim, u praksi, blage kazne ostale su ozbiljan problem. One su potkopavale napore da se trgovci ljudima pozovu na odgovornost, slabile su odvraćajući efekat, stvarale potencijalne bezbednosne i sigurnosne rizike i nisu bile srazmerne ozbiljnosti krivičnog dela. U pogledu profila trgovine, izveštaj je naveo da su trgovci ljudima eksploatisali Slovakinje u seksualnoj trgovini u, između ostalih evropskih zemalja, Ujedinjenom Kraljevstvu, pri čemu su Romkinje bile posebno ranjive na seksualnu trgovinu. Trgovci su ih transportovali u Ujedinjeno Kraljevstvo silom ili obmanom, uključujući u svrhe seksualne eksploatacije.

D. Holandski helsinški odbor i Liga za ljudska prava

60. Izveštaj iz 2013. godine pod nazivom „Trenutna situacija u vezi sa pravnim savetovanjem i pravnom pomoći/zastupanjem žrtava trgovine ljudima i postupanjem sa njima kao žrtvama/svedocima u krivičnim i drugim relevantnim pravnim postupcima” naveo je da su odredbe Krivičnog zakonika o podvođenju/svodništvu ponekad korišćene za p trgovine ljudima, uglavnom kada nije bilo dovoljno dokaza za gonjenje trgovine ljudima ili kada su postojale poteškoće u dokazivanju upotrebe prisilnih sredstava.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ZAKON

I. NAVODNA POVREDA ČLANA 4 KONVENCije

61. Podnositeljka je tvrdila da tužena država nije sprovela delotvornu istragu o krivičnom delu trgovine ljudima koje je, prema njenim tvrdnjama, počinjeno nad njom. Pozvala se na član 4 Konvencije, čiji relevantni deo glasi:

- „1. Niko se ne sme držati u ropstvu ili ropskom položaju.
2. Niko neće biti obavezan da obavlja prinudni ili obavezni rad.”

A. Prihvatljivost

62. Država je osporila primenjivost člana 4 Konvencije na okolnosti slučaja *ratione materiae*. Imajući u vidu sadržaj njihovih tvrdnji u tom pogledu (videti stavove 69 i 70 u nastavku), Sud smatra da je procena ovog pitanja usko povezana sa procenom suštine pritužbe podnositeljke. Stoga će se prigovor Države razmatrati u sklopu procene osnovanosti pritužbe.

63. Sud primećuje da ova pritužba nije očigledno neosnovana, niti neprihvatljiva po bilo kojem drugom osnovu navedenom u članu 35 Konvencije. Stoga mora biti proglašena prihvatljivom.

B. Osnovanost

1. *Argumenti stranaka*

64. Podnositeljka je tvrdila da Država nije ispunila svoju pozitivnu obavezu da sprovede delotvornu istragu o krivičnom delu trgovine ljudima koje je, prema njenim tvrdnjama, počinjeno nad njom. Kao rezultat toga, bila joj je uskraćena mogućnost da bude priznata kao žrtva tog dela u Slovačkoj, što ju je lišilo koristi iz programa podrške i zaštite žrtava trgovine ljudima i isključilo iz opsega zakonodavstva o državnoj naknadi za žrtve tog i određenih drugih dela.

65. Podnositeljka je naglasila da su slovački organi bili svesni da su ih britanski organi prethodno prepoznali kao potencijalnu žrtvu trgovine ljudima i da su slovački organi raspolagali elementima koje su britanski organi prikupili u tu svrhu. Pozvala se na svoje intervjue sa istražiteljem 7. decembra 2012. i 3. aprila 2013. godine (videti stavove 18 i 21 gore) kako bi potkrepila tvrdnju da se osećala prinuđenom da prihvati ponudu osobe Y da radi kao prostitutka u Ujedinjenom Kraljevstvu jer nije imala drugu alternativu osim da postane beskućnica.

66. Dalje je tvrdila da su slovački organi smatrali ključnim to što je ona bila svesna da će se baviti prostitucijom i što je to činila dobrovoljno. Međutim, oslanjajući se na predmet *Krachunova protiv Bugarske* (br. 18269/18, stav 153, 28. novembar 2023), tvrdila je da to nije bilo presudno. Ono što je zaista bilo važno bila je njena ranjiva pozicija i nedostatak bilo kakvih stvarnih ili razumnih alternativa u relevantnom trenutku.

67. Na procesnom nivou, podnositeljka je tvrdila da su se slovački organi previše oslanjali na njen iskaz, ne uzimajući u obzir njeno zdravstveno stanje, te da nisu sproveli istragu na očigledno odgovarajući način kako bi pribavili dodatne iskaze svedoka. Postupak je trajao dugo, a državni organi nisu obezbedili zaštitu njenih procesnih prava u ranoj fazi, na primer, obezbeđivanjem pravnog zastupanja (koje nije imala do kasnijih faza postupka), zbog čega nije bila u mogućnosti da na vreme podnese zahtev za naknadu štete.

68. Takođe je tvrdila da prema njoj nije bilo postupano na isti način kao prema drugim stranama, jer joj je, na primer, uskraćeno pravo da dâ završnu reč na ročištu pred Okružnim sudom 5. oktobra 2015. godine (vidi stav 29 gore).

69. Država je ukazala na to da nije bilo prigovora na pravni okvir primenljiv na delo počinjeno nad podnositeljkom.

Na samom početku postupka delo se smatralo trgovinom ljudima skladu s opisom koji je dat u prvim podnescima organizacije Karitas. Kada je podnositeljka saslušana i pružila objašnjenja, delo je shvaćeno kao podvođenje i kao takvo je tretirano tokom celog postupka.

Nije bilo osnova za osporavanje pravne kvalifikacije koju su domaći organi dali na osnovu činjeničnih nalaza. To što je predstavica JT pred Regionalnim sudom priznala da je delo moglo biti tretirano kao trgovina ljudima (videti stav 33 iznad) smatra se njenim ličnim mišljenjem, a ne zvaničnim stavom JT.

70. Nadalje, Država se pozvala na izjavu glavnog tužioca koja je za potrebe postupka pred Sudom navela da bi promena pravne kvalifikacije dela počinjenog od strane osobe Y nad podnositeljkom u delo trgovine ljudima bila moguća samo ako bi dokazi bili prikupljeni u većem obimu tokom istražnog postupka. Konkretno, bilo bi neophodno usmeriti istragu na utvrđivanje namere osobe Y da zloupotrebi bilo kakvu ranjivost podnositeljke. Drugim rečima, bilo bi potrebno pokazati da je Y imao subjektivno saznanje da se podnositeljka nalazila u objektivno ranjivom položaju u relevantno vreme i da je želeo da to iskoristi tako što će je primorati da radi kao prostitutka u Ujedinjenom Kraljevstvu. Ovo bi teoretski bilo moguće dokazati prikupljanjem iskaza podnositeljkinog supruga, sverkrve i zaove, ali je to u praksi bilo nemoguće jer su oni boravili u Ujedinjenom Kraljevstvu, a njihove adrese bile su nepoznate slovačkim organima. Glavni tužilac se u tom kontekstu pozvao na belešku u spisu od 8. oktobra 2012. godine.

71. Na kraju, Država je izjavila da žalba ministarke pravde o pravnim pitanjima nije osporavala činjenične nalaze sudova, te da nije mogla promeniti ishod postupka.

72. Imajući u vidu gore navedeno, Država je tvrdila da, za razliku od predmeta *S. M. protiv Hrvatske* [VV] (br. 60561/14, 25. jun 2020), član 4 Konvencije nije primenljiv na pritužbu podnositeljke.

73. Za slučaj da Sud zaključi da je član 4 primenljiv, Država je istakla da je istraga započeta odmah nakon što su državni organi bili obavešteni o slučaju. Krivični postupak je otvoren bez odlaganja i prikupljeni su neophodni dokazi, a istražni postupak je završen za nešto više od osam meseci. U okviru suđenja, kazneni nalog je izdat odmah (31. jula 2013. godine), a osuda osobe Y potvrđena (16. marta 2017. godine) nakon tri godine i osam meseci, čime je postala pravosnažna, pri čemu žalba ministarke pravde nije uticala na njen ishod. Država je priznala da je postupak bio produžen prvom presudom (23. aprila 2014. godine), koja je morala biti ukinuta po žalbi (28. oktobra 2014. godine). Međutim, u naknadnom postupku, ročišta su više puta morala biti odložena zbog izostanka podnositeljke i svedoka.

74. Nadalje, Država je ukazala na to da podnositeljka savršeno razume slovački jezik i da je bila uredno informisana o svojim pravima u vezi sa svim zvaničnim saslušanjima i ročištima. Činjenica da nije priložila svoj zahtev za naknadu štete u krivičnom postupku na vreme bila je njena sopstvena greška, ali je to nije sprečilo da taj zahtev ostvari pred građanskim sudovima.

75. Takođe, u meri u kojoj je advokat podnositeljke bio prekinut dok je iznosio završne reči u njeno ime na ročištu 5. oktobra 2015. godine, to je bilo zato što je više puta izlazio iz okvira koji je zakon predviđao za takve izjave. Kada izjave dolaze od žrtve krivičnog dela, njihov opseg je ograničen na pitanje naknade štete i ne uključuje pitanja krivice i kazne.

76. U celini, Država je smatrala da je ispunila svaku pozitivnu obavezu koju je možda imala u vezi sa delom koje je Y učinio nad podnositeljkom.

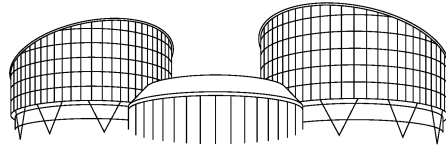
2. Ocena Suda

(a) Opšta načela

77. Do sada je jasno utvrđeno da i nacionalna i transnacionalna trgovina ljudima, bez obzira na to da li su povezane sa organizovanim kriminalom, spadaju u delokrug člana 4 Konvencije. S obzirom na to, nije neophodno identifikovati da li postupanje na koje se podnositeljka žali predstavlja „ropstvo”, „potčinjenost” ili „prisilan [ili] obavezni rad” (videti *V. C. L. i A. N. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 77587/12 i 74603/12, stav 148, 16. februar 2021, i reference navedene tamo).

78. Pored toga, Sud je dosledno zauzimao stav da član 4 Konvencije nameće pozitivne obaveze državama ugovornicama, uključujući procesnu obavezu da istraže situacije potencijalne trgovine ljudima (videti slučaj *Krachunova*, gore citiran, stav 158, sa daljim referencama).

79. Generalno gledano, Sud ponavlja da, kao i članovi 2 i 3, član 4 takođe uključuje procesnu obavezu da se sprovede istraga kada postoji kredibilna sumnja da su prava pojedinca iz tog člana povređena (videti *C. N. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 4239/08, stav 69, 13. novembar 2012, i *S. M. protiv Hrvatske* [VV], br. 60561/14, stavovi 324–325, 25. jun 2020). Procesna obaveza iz člana 4 Konvencije, kao element šireg koncepta pozitivnih

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

obaveza, suštinski se odnosi na obavezu domaćih organa da u praksi primene relevantne krivično-pravne mehanizme uspostavljene radi zabrane i kažnjavanja ponašanja suprotnih toj odredbi. To podrazumeva zahteve za sprovođenjem delotvorne istrage u vezi s navodima o postupanju suprotnom članu 4 Konvencije. Procesna obaveza prema konvergentnim načelima članova 2 i 3 Konvencije informiše specifičan sadržaj procesne obaveze prema članu 4 Konvencije (vidi *S. M. protiv Hrvatske*, gore citiran, stavovi 308–311).

80. Ovi procesni zahtevi primarno se odnose na obavezu državnih organa da pokrenu i sprovedu delotvornu istragu. Kako je objašnjeno u sudskoj praksi, to podrazumeva pokretanje i sprovođenje istrage podobne da dovede do utvrđivanja činjenica i identifikovanja – i, ako je primereno, kažnjavanja odgovornih [videti *ibid.*, stav 313, i *Rantsev protiv Kipra i Rusije*, br. 25965/04, stav 288, EKLJP 2010 (izvodi)]. Nadležni organi moraju da postupe po sopstvenom nahođenju kada predmet dođe do njih. Konkretno, ne mogu prepustiti inicijativu žrtvi da preuzme odgovornost za sprovođenje bilo kakvih istražnih postupaka (vidi *S. M. protiv Hrvatske*, gore citiran, stav 314). Da bi istraga bila delotvorna, mora biti nezavisna od onih koji su umešani u događaje. Zahtev za hitnošću i razumno brzim postupanjem podrazumeva se u svim slučajevima, ali kada postoji mogućnost da se pojedinac ukloni iz situacije koja ga ugrožava, istraga mora biti sprovedena hitno. Žrtva ili srodnici moraju biti uključeni u postupak u meri potrebnoj za zaštitu njihovih legitimnih interesa (videti *Rantsev*, gore citiran, stav 288; *L. E. protiv Grčke*, br. 71545/12, stav 68, 21. januar 2016; i *C. N. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, gore citiran, stav 69).

81. Procesna obaveza je obaveza sredstva, a ne cilja. Ne postoji apsolutno pravo da se protiv bilo koje konkretne osobe vodi postupak ili da se ona osudi kada nije skrivljenog neuspeha u pokušaju da se učinioci krivičnih dela pozovu na odgovornost. Dakle, činjenica da se istraga završila bez konkretnih ili sa ograničenim rezultatima nije sama po sebi pokazatelj propusta. Štaviše, procesna obaveza ne sme se tumačiti na način koji bi državnim organima nametnuo nemoguć ili nesrazmeran teret. Ipak, državni organi moraju preduzeti sve razumne korake kako bi prikupili dokaze i razjasnili okolnosti slučaja. Konkretno, zaključci istrage moraju se zasnivati na temeljnoj, objektivnoj i nepristrasnoj analizi svih relevantnih elemenata. Propust da se istraga sprovede na očigledno odgovarajući način značajno podrija sposobnost istrage da utvrdi okolnosti slučaja i identifikuje odgovorna lica. Što se tiče nivoa do kog će se Sud u ovom pogledu upustiti u razmatranje, važno je naglasiti da, iako je Sud priznao da mora biti pažljiv da ne preuzima ulogu prvostepenog suda koji utvrđuje činjenice osim ako to nije neizbežno zbog okolnosti konkretnog slučaja, on mora primeniti „posebno detaljnu proveru” čak i ako su određeni domaći postupci i istrage već sprovedeni (vidi *S. M. protiv Hrvatske*, gore citiran, stavovi 315–317, sa daljim referencama).

82. Poštovanje procesne obaveze mora se procenjivati na osnovu nekoliko ključnih parametara. Ovi elementi su međusobno povezani i svaki od njih, uzet pojedinačno, ne predstavlja cilj sam po sebi. To su kriterijumi koji, uzeti zajedno, omogućavaju procenu stepena delotvornosti istrage. Mogući nedostaci u relevantnim postupcima i procesu donošenja odluka moraju biti značajni kako bi postavili pitanje prema članu 4. Drugim rečima, Sud se ne bavi tvrdnjama o greškama ili izolovanim propustima, već samo značajnim nedostacima u postupcima i relevantnom procesu donošenja odluka, odnosno onima koji su sposobni da podriju sposobnost istrage da utvrdi okolnosti slučaja ili odgovorne osobe (videti *ibid.*, stavovi 319–320, sa daljim referencama).

(b) (ii) Primena opštih načela u konkretnom slučaju

83. Sud će prvo ispitati da li je pred domaćim organima postojala kredibilna sumnja na trgovinu ljudima, što bi aktiviralo njihovu obavezu da sprovedu delotvornu istragu (videti stav 79 gore). Stoga će istražiti da li su, u svetlu tvrdnji podnositeljke i njene situacije, *prima facie* postojali dokazi o konstitutivnim elementima međunarodne definicije trgovine ljudima, a to su delovanje, sredstva i svrha (videti *S. M. protiv Hrvatske*, gore citiran, stavovi 113–114 i 303). U tom pogledu, Sud ponavlja da zaključak o tome da li su takvi dokazi postojali mora biti zasnovan na okolnostima koje su preovlađivale u trenutku kada su relevantne tvrdnje iznete ili kada

su državni organi upoznati s *prima facie* dokazima o postupanju suprotnom članu 4, a ne na naknadnom zaključku donetom po završetku istrage ili relevantnih postupaka (ibid., stav 325).

84. Podnositeljka je dala izjavu koja je prenetu policiji i suštinski je predstavljala krivičnu prijavu, skrećući pažnju domaćih organa na činjenicu da je identifikovana kao potencijalna žrtva trgovine ljudima (videti stav 15 gore). Kada je ispitana detaljnije, opisala je svoj premeštaj u Ujedinjeno Kraljevstvo, boravak tamo i povratak u Slovačku. Istakla je da je prihvatila ponudu osobe Y da radi kao prostitutka u Ujedinjenom Kraljevstvu jer u tom trenutku nije imala drugu alternativu osim da postane beskućnica. Takođe je tvrdila da je Y dao novac porodici X za to što su je uputili njemu (videti stav 18 gore).

85. Po mišljenju Suda, u odnosu na osobu Y, tvrdnje podnositeljke ukazuju i na delovanje (organizovanje njenog transfera u Ujedinjeno Kraljevstvo) i na svrhu (angažovanje u prostituciji tamo). Ovi elementi su kasnije potvrđeni osudom osobe Y za podvođenje, što samo po sebi podrazumeva delovanje i svrhu (videti stav 45 gore).

86. Što se tiče elementa sredstava iz međunarodne definicije trgovine ljudima, Sud smatra da činjenične tvrdnje podnositeljke na nacionalnom nivou i u postupku pred Konvencijom (videti stavove 6, 18, 21 i 27 gore) ukazuju na njenu ranjivost u relevantnom trenutku, što potkrepljuje njenu tvrdnju da su sredstva koja je Y koristio uključivala zloupotrebu njenog položaja. Konkretno, domaći organi su morali biti svesni godina podnositeljke i toga da ona potiče iz socijalno i ekonomski ugroženog okruženja. Njene tvrdnje da je regrutovana u Slovačkoj u svrhu angažovanja u prostituciji u Ujedinjenom Kraljevstvu (videti stavove 6 i 7 gore) u suštini su odgovarale profilu trgovine ljudima u Slovačkoj i Ujedinjenom Kraljevstvu koji je postojao u relevantnom periodu (videti stavove 50, 53, 56 i 57 iznad). Štaviše, njeni kontakti s britanskim organima su od strane slovačkih organa shvaćeni tako da podrazumevaju zaključak da je bila žrtva trgovine ljudima (videti stav 22 gore). Vraćena je u Slovačku u okviru IOM programa podrške i zaštite žrtava trgovine ljudima i u početku je u Slovačkoj tretirana kao žrtva trgovine ljudima (vidi stavove 9, 10 i 15 gore). U tom kontekstu, Sud ponavlja da administrativno priznanje statusa potencijalne žrtve trgovine ljudima ne može biti uzeto kao priznanje da su elementi krivičnog dela trgovine ljudima utvrđeni (*S. M. protiv Hrvatske*, gore citiran, stav 322). Ipak, u svetlu gore opisanog konteksta, Sud pridaje značaj prvobitnom postupanju prema krivičnoj prijavi podnositeljke od strane policije u Banskoj Bistrici kao prijavi o trgovini ljudima, dok prekvalifikacija u podvođenje u HPU nije ni na koji način objašnjena (videti stavove 16 i 17 gore). Nadalje, u svojim podnescima na nacionalnom nivou, neki domaći organi su sami priznali da bi se, pod određenim uslovima, delo koje je Y učinio nad podnositeljkom moglo posmatrati kao trgovina ljudima (videti stavove 33 i 37 iznad). U tom smislu, Sud takođe primećuje zapažanja Države pred Sudom koja se odnose na izjavu glavnog tužioca (videti stav 70 gore).

87. Ove okolnosti ne ostavljaju prostor za sumnju da je pred domaćim organima postojala kredibilna sumnja da je podnositeljka bila žrtva trgovine ljudima, čime su njena prava zaštićena članom 4 Konvencije bila povređena. To je za sobom povlačilo pozitivnu obavezu domaćih organa da obezbede sprovođenje delotvorne istrage o tom pitanju (videti sudsku praksu navedenu u stavovima 78 i dalje gore).

88. Preostaje da se utvrdi da li je ta pozitivna obaveza ispunjena.

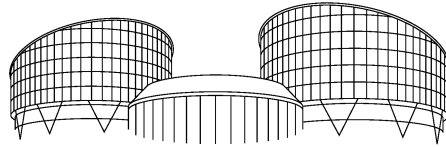
89. Iz ove perspektive, Sud primećuje da su radnje osobe Y u vezi s podnositeljkom zaista bile predmet istrage i da je on na kraju osuđen, iako za delo podvođenja, a ne za trgovinu ljudima. Kaznena skala primenljiva na prvo delo predviđa blaže kazne u odnosu na drugo (videti stavove 44 i 45 gore), a primećeno je da se prvo delo ponekad koristilo umesto drugog ukoliko su nedostajali dokazi ili drugi elementi (vidi stavove 55 i 60 iznad).

90. Sud smatra da se gore navedeni fenomen mora sagledati u svetlu stalnih kritika zbog blagih kazni koje slovački sudovi izriču u oblasti trgovine ljudima, što se po svojoj prirodi odnosi na pitanja odvratanja, bezbednosti i sigurnosti, a na kraju i na efikasnost slovačkih napora u borbi protiv trgovine ljudima (vidi stavove 50, 54, 55, 57, 58 i 59 gore).

91. U tom kontekstu, Sud smatra da, kako bi se procenilo ispunjavanje gore navedene pozitivne obaveze tužene države, nije dovoljno to što je delo koje je Y učinio nad podnositeljkom na nacionalnom nivou tretirano kao podvođenje, već je potrebno ispitati kako su domaći organi reagovali na mogućnost da to delo predstavlja trgovinu ljudima.

92. Stranke ne osporavaju, a Sud prihvata, da bi radnje osobe Y mogle predstavljati trgovinu ljudima ukoliko je podnositeljka u relevantno vreme objektivno bila u ranjivom položaju, a Y je subjektivno znao za to i imao nameru da to iskoristi.

93. Što se tiče objektivne situacije podnositeljke, kao i subjektivnog položaja osobe Y, Država je sama priznala da su se oni teoretski mogli utvrditi uzimanjem iskaza od podnositeljinog supruga, svekrve i zaove,

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

što je i logično jer su oni mogli biti upoznati sa situacijom podnositeljke u relevantno vreme i, kako je ona tvrdila, bili su uključeni u transakciju s osobom Y (videti stav 18 gore). U tom smislu, Sud posebno ponavlja da se „davanje ili primanje plaćanja ili koristi radi postizanja pristanka osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom” smatra „sredstvom” trgovine ljudima (videti *S. M. protiv Hrvatske*, gore citiran, stavovi 113–114 i 155).

94. Međutim, nisu uzeti nikakvi iskazi od rođaka podnositeljke, pri čemu se Država pozvala na stav glavnog tužioca da oni nisu bili dostupni za potrebe postupka jer su boravili u Ujedinjenom Kraljevstvu na nepoznatoj adresi.

95. Ipak, nije bilo tvrdnji niti drugih indikacija da su zaista preduzeti bilo kakvi naponi da se te osobe pronađu i da se od njih uzmu izjave. U tom pogledu, Sud primećuje da se čini da je međusobna pomoć između slovačkih i britanskih organa inače funkcionisala efikasno (videti stavove 18 i 22 gore) i ponavlja da su, u slučajevima prekogranične trgovine ljudima, države članice takođe dužne da delotvorno sarađuju s relevantnim organima drugih država (videti, *mutatis mutandis*, *Rantsev*, gore citiran, stav 289).

96. Nadalje, Sud primećuje da su domaći postupci u ovom slučaju trajali duži vremenski period, što je samo po sebi pružilo priliku da se situacija u vezi s dostupnošću rođaka podnositeljke promeni i da se ulože naponi za pribavljanje njihovih izjava. Stav glavnog tužioca zasnivao se na belešci u spisu iz 2012. godine, a nema indikacija da je bilo kakav pokušaj ikada učinjen da se te osobe pronađu tokom mnogih godina u kojima su postupci vođeni nakon tog perioda.

97. Slično tome, Sud primećuje da je presuda kojom je ukinuta prvobitna oslobađajuća presuda protiv osobe Y zahtevala da se pribave dokazi od osobe Z, a da je saslušana osoba tog imena samo kako bi se utvrdilo da se radi o drugoj osobi istog imena (videti stavove 26 i 28 gore). Nema indikacija da su na kraju preduzeti bilo kakvi naponi da se pronađe i sasluša ta druga osoba.

98. Sadržaj spisa u ovom slučaju ostavlja utisak da su, iako je bilo jasno šta je relevantno za procenu da li su postupci osobe Y predstavljali trgovinu ljudima, državni organi svesno izbegavali da istraže takve aspekte i ograničili svoje napore na utvrđivanje činjenica relevantnih za procenu njegovih postupaka kvalifikovanih kao podvođenje. U ovakvim okolnostima, čini se paradoksalnom tvrdnja da su utvrđene činjenice odgovarale delu podvođenja.

99. Shodno tome, ne može se reći da su državni organi preduzeli sve razumne korake kako bi prikupili dokaze i razjasnili okolnosti slučaja, pokazujući, posebno, „razumevanje mnogih suptilnih načina na koje pojedinac može pasti pod kontrolu druge osobe”, čime bi razjasnili pravu prirodu odnosa podnositeljke i navodnog trgovca ljudima (uporedite, na primer, *S. M. protiv Hrvatske*, gore citiran, stav 345, i *C. N. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, gore citiran, stav 80).

100. Po mišljenju Suda, propust da se istraga sprovede na očigledno odgovarajući način dodatno je pogoršan dužinom trajanja postupka. Postupak je započeo 3. septembra 2012. godine, a konačno je završen 27. maja 2021. godine, pri čemu je faza pred Ustavnim sudom sama trajala više od dve godine i sedam meseci (videti stavove 15, 41 i 43 gore).

101. Ovi nedostaci u postupku predstavljali su značajne propuste u smislu prakse Suda. Domaći postupci u vezi s kredibilnom sumnjom na povredu prava podnositeljke iz člana 4 stoga nisu zadovoljili zahteve pozitivne obaveze da se sprovede delotvorna istraga o tom pitanju.

102. Shodno tome, Sud odbacuje prigovor Države na primenjivost člana 4 Konvencije *ratione materiae* (videti stavove 83–87 gore) i utvrđuje da je došlo do povrede člana 4 Konvencije u njegovom procesnom aspektu.

103. Imajući u vidu taj zaključak, Sud smatra suvišnim da ispituje osnovanost preostalih aspekata pritužbe podnositeljke prema članu 4 (u vezi s instrukcijama koje su joj date u pogledu procesnih prava i prava da se u njeno ime daju završne reči na ročištu).

II. DRUGE NAVODNE POVREDE KONVENCije

104. Podnositeljka se žalila da je u krivičnom postupku protiv osobe Y više puta ispitivana o traumatičnim događajima. Suštinski se pozvala na član 8 Konvencije, čiji relevantni deo glasi:

„1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog ... života...

2. Javne institucije neće se mešati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.”

105. Država je ukazala na to da podnositeljka ni u jednoj fazi domaćeg postupka nije prigovorila na postavljanje bilo kog pitanja, niti je izjavila da nije voljna da svedoči ili odgovara na pitanje. Naveli su da nema indikacija da je bilo koje od postavljenih pitanja bilo neprimereno.

106. Sud je, sa svoje strane, svestan osetljivosti davanja iskaza o seksualnom delu iz perspektive žrtve takvog dela [videti *Y. protiv Slovenije*, br. 41107/10, stavovi 103–108, EKLJP 2015 (izvodi), sa daljim referencama]. Međutim, na osnovu činjenica u ovom slučaju, primećuje opšti ton pritužbe podnositeljke. Konkretno, ni na domaćem nivou ni pred Sudom nije precizirala bilo koji poseban aspekt svog ispitivanja koji bi bio suprotan njenom pravu na poštovanje privatnog života, poput suočavanja sa učiniocem, postavljanja ponižavajućih ili zastrašujućih pitanja ili organizovanja saslušanja na neprimeren način. Ovo je u skladu sa sadržajem njenih podnesaka na domaćem nivou, koji se mogu razumeti kao zahtev da bude saslušana bliže svom mestu stanovanja, a ne kao da uopšte ne bude saslušana (videti stav 27 iznad).

107. Ukratko, u svetlu svih materijala koji su pred njim, i u meri u kojoj su pitanja iz pritužbe u nadležnosti Suda, Sud zaključuje da oni ne ukazuju na bilo kakvu povredu prava podnositeljke prema članu 8 Konvencije.

Shodno tome, pritužba na osnovu te odredbe je očigledno neosnovana i mora biti odbačena u skladu sa članom 35, stavovima 3 (a) i 4 Konvencije.

III. PRIMENA ČLANA 41 KONVENCije

108. Član 41 Konvencije predviđa sledeće:

„Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili protokola uz nju, a unutrašnje pravo visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo delimičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj stranci.”

A. Šteta

109. Podnositeljka je zatražila 109.500 evra (EUR) na ime materijalne štete i 50.000 EUR na ime nematerijalne štete koju je navodno pretrpela usled krivičnog dela koje je nad njom učinio Y, kao i dodatnih 50.000 EUR na ime nematerijalne štete zbog navodnih nedostataka u postupku.

110. Država je prigovorila da ne postoji uzročno-posledična veza između navodne povrede (u vezi s pozitivnom obavezom države) i navodne štete (prouzrokovane radnjama osobe Y). Takođe su tvrdili da je podnositeljka mogla tražiti naknadu za tu štetu na domaćem nivou u skladu s važećim zahtevima, ali to nije učinila. Takođe, naveli su da je zahtev za nematerijalnu štetu u svakom slučaju preuveličan.

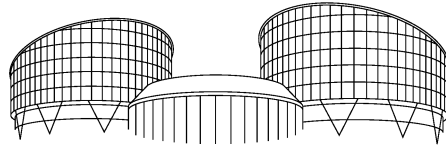
111. Sud ne vidi nikakvu uzročno-posledičnu vezu između utvrđene povrede i štete povezane s radnjama osobe Y; stoga odbacuje zahteve u tom pogledu.

112. U meri u kojoj zahtev podnositeljke obuhvata utvrđenu povredu, Sud joj dodeljuje 26.000 EUR na ime nematerijalne štete, plus sve eventualne poreze koji se mogu naplatiti.

B. Troškovi i izdaci

113. Rok za podnošenje podnesaka podnositeljke i zahteva za pravičnu naknadu u ovom slučaju bio je određen za 27. jul 2023. Na molbu njenog pravnog zastupnika, i zbog promena u njenom zastupanju (videti stav 2 gore), ovaj rok je produžen na 24. avgust, 28. septembar, 2. oktobar, 30. novembar i 5. decembar 2023. godine.

114. U okviru poslednjeg navedenog roka podnositeljka je zatražila 18.237,92 EUR za naknade i troškove povezane sa zastupanjem od strane gospode R. Dule i J. Takáča na domaćem nivou i pred Sudom, kao i 6000 EUR na imenaknade za profesorku P. Chandran u postupku pred Sudom.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

115. Dana 8. decembra 2023. podnositeljka je izjavila da njen prethodni zahtev nije bio potpun jer nije obuhvatao naknadu za gospodina R. Rajeswarana Uruthiravinayagana, za koju je želela da zatraži 1887 EUR.

116. Gore navedeni zahtevi zasnivali su se na ugovorima o naknadi u slučaju uspešnog okončanja posutpka.

117. Država je prigovorila da je zahtev u vezi s naknadom za gospodina R. Rajeswarana Uruthiravinayagana podnet posle roka i da neki od ostalih troškova nisu stvarno i nužno nastali kako bi se sprečile ili ispravile navodne povrede Konvencije.

118. Prema praksi Suda, podnositeljka ima pravo na naknadu sudskih i ostalih troškova samo u meri u kojoj je dokazano da su oni bili stvarni i nužni i da su razumni po iznosu (videti, na primer, *Iatridis protiv Grčke* (pravična naknada) [VV], br. 31107/96, stav 54, ECHR 2000-XI).

119. Prema članu 60, stav 2 Poslovnika Suda, podnositeljka mora podneti specifikaciju svih zahteva, zajedno sa svim relevantnim dokazima, u roku određenom za podnošenje njenih podnesaka o osnovanosti pritužbe, osim ako predsednik Veća ne odredi drugačije.

120. U ovom slučaju, zahtev u vezi s naknadom za gospodina R. Rajeswarana Uruthiravinayagana podnet je posle roka, ta naknada nije plaćena i bile bi plativa samo ako je Sud dosudi. U meri u kojoj je zahtev potkrepljen, Sud nije našao izuzetne okolnosti za prihvatanje tog zahteva (videti, na primer, *Nagmetov protiv Rusije* [VV], br. 35589/08, stav 69, 30. mart 2017, sa daljim referencama). Shodno tome, zahtev se odbacuje.

121. Što se tiče preostalih zahteva, uzimajući u obzir dokumenta koja su u posedu Suda i gore navedene kriterijume, Sud smatra da je razumno dodeliti iznos od 15.000 EUR koji pokriva sve troškove, plus eventualne poreze koji se mogu naplatiti podnositeljki.

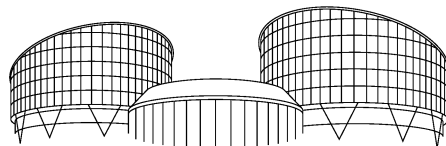
IZ GORE NAVEDENIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. *Odlučuje* da prigovor Države koji se tiče primenjivost *ratione materiae* razmotri zajedno s osnovanošću pritužbe, i odbija ga;
2. *Prolašava* pritužbu prema članu 4 Konvencije prihvatljivom, a ostatak predstavke neprihvatljivim;
3. *Smatra* da je došlo do povrede člana 4 Konvencije u njegovom procesnom aspektu;
4. *Smatra*
 - (a) da tužena država treba da isplati podnositeljki, u roku od tri meseca od dana kada presuda postane pravosnažna u skladu sa članom 44, stavom 2 Konvencije, sledeće iznose:
 - (i) 26.000 EUR (dvadeset šest hiljada evra), plus sve poreze koji mogu biti naplaćeni, na ime nematerijalne štete;
 - (ii) 15.000 EUR (petnaest hiljada evra), plus sve poreze koji mogu biti naplaćeni podnositeljki, na ime troškova i izdataka;
 - (b) da se od isteka gore navedenog perioda od tri meseca do izmirenja plaća obična kamata na navedene iznose po stopi koja je jednaka graničnoj kreditnoj stopi Evropske centralne banke tokom perioda kašnjenja plus tri procentna poena.
5. *Odbacuje* ostatak zahteva podnosioca u pogledu pravične naknade.

6. Sastavljeno na engleskom jeziku i pisanim putem dostavljeno 24. oktobra 2024. godine u skladu sa pravilom 77, stavovi 2 i 3 Poslovnika Suda.

Ilse Freiwirth
Sekretar Odeljenja

Ivana Jelić
Predsednica

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Ovaj prevod je pripremljen uz finansijsku podršku Evropske unije i Saveta Evrope. Sadržaj je isključiva odgovornost autora/autorke i ni u kom slučaju ne predstavlja zvanične stavove Evropske unije ni Saveta Evrope.

Zemlje članice Evropske unije su odlučile da udruže svoja znanja, resurse i sudbine. Zajedno su izgradile stabilno okruženje, demokratiju i održivi razvoj zadržavajući kulturnu raznolikost, toleranciju i individualne slobode. Evropska unija je posvećena deljenju svojih dostignuća i vrednosti sa zemljama i narodima van svojih granica.

www.europa.eu

Savet Evrope je vodeća organizacija za ljudska prava na kontinentu. Obuhvata 46 država, uključujući i sve članice Evropske unije. Sve države članice Saveta Evrope potpisale su Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum čiji je cilj zaštita ljudskih prava, demokratije i vladavine prava. Evropski sud za ljudska prava nadgleda primenu Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

Prevod sufinansirala
Evropska unija

PRESUDA B. B. PROTIV SLOVAČKE

PRESUDA B. B. PROTIV SLOVAČKE